

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การสมรสเป็นกระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งของสังคม รายละเอียดที่น่าสนใจเกี่ยวกับการศึกษาเกี่ยวกับการสมรสที่สำคัญ ได้แก่ อายุสมรส การตัดสินใจเลือกคู่สมรส คุณลักษณะคู่สมรส รวมทั้งการจัดพิธีการสมรสและพิธีการอื่นๆ ได้แก่ การดูฤกษ์ยาม สินสอดทองหมั้น และการจดทะเบียนสมรส เป็นต้น

อายุสมรสเป็นสิ่งสำคัญในการศึกษาเรื่องการสมรส ซึ่งอายุสมรสจะเปลี่ยนแปลงตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การเลือกคู่สมรสในสังคมปัจจุบันวิภาษคดีมีบทบาทน้อยลงโดยให้บุตรเลือกคู่สมรสด้วยตนเองมากขึ้น และอาจจะมีการพิจารณาคุณลักษณะของคู่สมรสประกอบด้วย เพราะถือว่าการสมรสเป็นการเริ่มต้นชีวิตใหม่อีกแบบหนึ่งซึ่งการเลือกคู่สมรสจะมีผลถึงชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวในอนาคต สำหรับบางคนอาจจะเสียเวลาในชั้นนี้นานพอสมควรเพื่อพิจารณาเลือกให้ได้ตามใจชอบ ในด้านพิธีการสมรสนั้นสังคมไทยอาจจะมีพิธีการมากเนื่องจากข้อผูกพันทางประเพณีและวัฒนธรรม อาจจะมีกวดขันการนำเอาวันเดือนปีเกิดของคู่สมรสมาตรวจดวงชะตาว่าเหมาะสมกันหรือไม่ ต่อไปก็จะหาวันมงคลเพื่อประกอบพิธีสมรส ซึ่งเรื่องนี้ผู้หลักผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายมักจะถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องมีการปรึกษายังมีประเพณีอีกอย่างหนึ่งนอกเหนือจากที่กล่าวแล้ว คือ สินสอดทองหมั้น ซึ่งตามประเพณีฝ่ายชายจะต้องจัดให้ตามที่ฝ่ายหญิงเรียกร้อง อาจจะเป็น เงิน ทอง เพชร พลอย และสิ่งของอื่นๆตามที่เหมาะสม การจัดพิธีสมรสในสังคมไทยถือเป็นเรื่องสำคัญมาก โดยมีความนิยมกันว่าในการแต่งงานต้องจัดพิธีให้เหมาะสมกับฐานะ ไม่น้อยหน้าผู้อื่น และมีจำนวนไม่น้อยที่จัดเลี้ยงอย่างหรูหรา เพื่อเกียรติยศชื่อเสียง ซึ่งต้องใช้เงินมากพอสมควร และถ้าจะให้การสมรสถูกต้องตามกฎหมาย ก็จะต้องมีการจดทะเบียนสมรส แต่ก็มีคนไทยจำนวนไม่น้อยที่แต่งงานอยู่กินกันโดยไม่จดทะเบียนสมรส

กระบวนการในการสมรสดังกล่าวมาแล้ว เชื่อว่ามีความสัมพันธ์ต่ออายุการสมรส อาจจะมีผลให้อายุแรกสมรสสูงหรือต่ำก็ได้ กล่าวคือถ้าสังคมใดกระบวนการสมรสมีความผูกพันกับประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อถือที่ซับซ้อนยุ่งยากหลายขั้นตอน ต้องจัดพิธีการสมรสใหญ่โตหรูหราซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก อายุการสมรสก็น่าจะมีแนวโน้มสูงขึ้น เพราะต้องใช้เวลาระยะหนึ่งในการเก็บรวบรวมเงินทองสร้างฐานะเพื่อการสมรส ในทางตรงกันข้าม สังคมใดไม่มีกระบวนการและพิธีในการสมรสมากนัก การแต่งงานจัดกันอย่างง่ายๆ และเกิดขึ้นได้ไฉนเมื่อถึงวัยอันสมควร สมาชิกในสังคมก็น่าจะมีการแต่งงานและสร้างครอบครัวได้เร็วขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นภายหลังการสมรสก็คือการให้กำเนิดสมาชิกใหม่ ซึ่งถ้าไม่มีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องก็มักจะมีบุตรหลังการสมรสไม่นานนัก

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การสมรสมีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคืออายุแรกสมรส หากประชากรในสังคมใดนิยมสมรสเมื่ออายุน้อยแนวโน้มการเจริญพันธุ์จะอยู่ในระดับสูง แต่หากประชากรสมรสเมื่ออายุสูงขึ้นระดับการเจริญพันธุ์ก็มักจะต่ำลง ในสังคมไทยอายุการสมรสนับว่าไม่สูงมากนัก ดังนั้นระดับการเจริญพันธุ์จึงค่อนข้างสูงเช่นเดียวกับประเทศที่กำลังพัฒนาส่วนใหญ่ แม้จะได้มีการใช้อุปกรณ์การคุมกำเนิดอยู่ในระดับที่กว้างขวางพอสมควร จึงน่าสนใจที่จะศึกษาว่า ในสังคมปัจจุบันลักษณะ แนวโน้ม รวมทั้งแนวความคิดและทัศนคติที่มีต่อการสมรสเป็นอย่างไร เพื่อจะได้ทราบและอาจจะนำไปปรับปรุงด้านการวางแผนนโยบายประชากร

การศึกษาและวิจัยด้านประชากรศาสตร์เกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อการสมรสในเรื่องต่างๆ โดยตรงเหล่านี้ ไม่เคยมีการศึกษามาก่อน จึงน่าสนใจที่จะเลือกประชากรกลุ่มหนึ่งเป็นตัวอย่างไม่ในการศึกษาโดยไม่รวมถึงประชากรโดยทั่วไป และโดยที่กลุ่มตัวอย่างนี้ควรจะมีลักษณะพิเศษพอสมควร จึงได้มุ่งความสนใจมายังกลุ่มนักศึกษาโรงเรียนสารพัดช่าง ซึ่งมีลักษณะที่ควรสนใจและพิเศษกว่าประชากรกลุ่มอื่นๆ กล่าวคือเป็นกลุ่มของนักศึกษาที่มีพื้นฐานหลังค่อนข้างจะแตกต่างกันมากทั้ง อายุ พื้นความรู้เดิม อาชีพ ฯลฯ จึงเชื่อว่าการศึกษาคั้งนี้จะทำให้ทราบเกี่ยวกับการสมรสและเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้อง ว่านักศึกษาโรงเรียนสารพัดช่างมีทัศนคติและความคิดเห็นอย่างไรต่อเรื่องเหล่านี้ในอีกแง่หนึ่ง

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาจากคำரா เอกสาร วิทยานิพนธ์ รายงาน และสิ่งพิมพ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบว่า แต่ละสังคมมีแบบแผนและลักษณะการสมรสแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม และประชากร รวมทั้งสภาพแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของสังคมนั้น เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีผลต่อการสมรส อาจจะแยกพิจารณาได้เป็นลำดับไป

ทางค่านเศรษฐกิจ

ลักษณะทางค่านเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยสำคัญในการพิจารณาเกี่ยวกับการสมรส เพราะสภาพเศรษฐกิจที่ต่างกันอาจจะทำให้แนวความคิดและแบบแผนการสมรสต่างกันได้ จากการศึกษาของ Mark Hutter พบว่าผู้ที่คิดจะแต่งงาน มักจะพิจารณารฐานะและความเป็นอยู่ของครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ¹ เมื่อประมาณ 50 ปีมาแล้ว สังคมอินเดียมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม อันมีผลให้ผู้หญิงสามารถออกทำงานนอกบ้านและหาเงินเลี้ยงตัวเองได้เพิ่มขึ้น ปรากฏว่าทัศนคติของผู้หญิงที่มีต่อการแต่งงานก็เปลี่ยนแปลงไป คือมีความเห็นว่าผู้หญิงควรแต่งงานเมื่ออายุสูงขึ้นกว่าเดิม²

เกี่ยวกับเรื่องนี้ Lloyd Saxton ก็ได้กล่าวไว้เช่นเดียวกันว่า ในการเลือกคู่สมรสนั้นจะต้องมีการพิจารณาถึงอาชีพและรายได้ของคู่สมรสเป็นสิ่งสำคัญ³ มีการศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับการแต่งงานของหญิงที่มีต่อฐานะของชาย พบว่าหญิงมีความต้องการแต่งงาน

¹Mark Hutter, "Significant, Others and Marriage Student Role Attitude," Journal of Marriage and the Family 36 (February 1974): 31.

²Promilla Kapur, Marriage and The Working Woman in India (Delhi: Vikas Publication, 1970), p.3.

³Lloyd Saxton, The Individual Marriage, and The Family (California: Wadsworth Publishing Co., 1968), p.203.

กับผู้ชายที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงกว่าตน โดยเฉพาะผู้หญิงที่มาจากครอบครัวชนชั้นกลางและชนชั้นที่ไร้แรงงาน¹ Alan E. Bayer ก็ได้ศึกษาพบว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจมีผลทางอ้อมต่อการวางแผนแต่งงาน กล่าวคือถ้าบุคคลใดมีสถานภาพทางเศรษฐกิจสูง มีโอกาสได้รับการศึกษามาก และการศึกษามีผลต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับอายุการสมรส การเลือกคู่สมรส และการจัดพิธีแต่งงานได้มากขึ้น² การทำงานนอกบ้านของสตรีก็มีผลต่ออายุแรกสมรส สมหมาย วันสอน ได้ศึกษาพบว่าในประเทศไทย "สตรีที่ทำงานนอกบ้านจะมีอายุแรกสมรสสูงกว่าสตรีที่ไม่ทำงานประมาณ 0.8 ปี คือสตรีที่ทำงานนอกบ้านแต่งงานเมื่ออายุ 20.6 ปี ส่วนสตรีที่ไม่ทำงานนอกบ้านแต่งงานเมื่ออายุ 19.8 ปี"³ ส่วนในต่างประเทศ Preston และ Richards พบว่าสตรีที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมมีอัตราการแต่งงานต่ำกว่าสตรีทั่วไป⁴

ในหลายสังคมกำหนดเกี่ยวกับพิธีแต่งงานต่างกัน บางสังคมต้องมีระเบียบพิธีมากมาย แต่บางสังคมนิยมแต่งงานกันแบบง่ายๆ ไม่มีพิธีการมากนัก เพียงแต่กระทำพิธีในโบสถ์เพื่อไม่ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากเกินไป อย่างเช่นการแต่งงานของชาวไฮติ ซึ่งนิยมจัดกันอย่างง่าย⁵ Saxton ก็ได้กล่าวไว้ในเรื่องนี้ว่า ทุกสังคมอาจจะมีพิธีการแต่งงานไม่

¹Glen H. Elder Jr., "Appearance and Education in Marriage Mobility," American Sociological Review 34 (August 1969): 519.

²Alan E. Bayer, "Marriage Plans and Education Aspiration," American Journal Sociology 75 (September 1969): 242.

³สมหมาย วันสอน, "ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรที่มีอิทธิพลต่ออายุแรกสมรสของคนไทยในชนบท" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513), หน้า 22.

⁴Samual H. Preston and Alan T. Richards, "The Influence of woman's Work Opportunities on Marriage Rates," Demography 12 (May 1975): 209.

⁵Theodore Caplow, Elementary Sociology (New Jersey: Prentice-Hall, 1971), p.478.

เหมือนกัน อาจจะมีตั้งแต่การจัดเลี้ยงอย่างง่าย ๆ แบบประหยัด ไปจนถึงการเลี้ยงฉลองแบบ
หรูหรา แต่ถึงอย่างไรทุกคนก็อยากมีพิธี เพราะพิธีเป็นเครื่องแสดงว่าได้เปลี่ยนสถานภาพ
จากการเป็นคนโสดมาเป็นคนมีคู่ครอง¹

ทางค่านสังคม

ในปัจจุบันสังคมมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และเป็นไปอย่างรวดเร็ว
ความเปลี่ยนแปลงทางค่านสังคมอาจจะมีผลให้แบบแผนการสมรสเปลี่ยนแปลงไปด้วย ซึ่งเรื่อง
นี้ Gudmund Hernes ได้ศึกษาพบว่า ความกดดันทางสังคมจะมีผลทำให้อายุการแต่งงาน
สูงขึ้นหรือต่ำลงได้ ในปัจจุบันมีความกดดันทางสังคมมากอายุการแต่งงานจึงมีแนวโน้มสูงขึ้น
กว่าเดิม² สังคมที่ต่างกัน เช่นสังคมชนบทและสังคมเมืองก็มีผลให้การสมรสมีลักษณะแตกต่าง
ไปด้วย จากการศึกษาในอินเดียพบว่า คนในเขตชนบทมักให้บุตรสาวและบุตรชายของตน
สมรสเร็วกว่าคนในเขตเมือง อายุแรกสมรสของสตรีในเขตชนบทโดยเฉลี่ยประมาณ 13.4
-13.6 ปี และผู้ชายประมาณ 21 ปี ส่วนในเขตเมือง อายุแรกสมรสของสตรีโดยเฉลี่ย
ประมาณ 15.5 ปี ผู้ชาย 22.5 ปี³ สำหรับการศึกษาในไทยพบว่า "โดยทั่วไปสตรีในเขต
ชนบทสมรสเมื่ออายุน้อย หรือสมรสเร็วกว่าสตรีในเขตเมือง และสตรีที่อาศัยในเขตกรุงเทพฯ
สมรสช้ากว่าเขตอื่น"⁴ และคนไทยส่วนใหญ่สมรสเมื่ออายุไม่สูงนัก "โดยเฉลี่ยสตรีในเขต
ชนบทจะสมรสเมื่ออายุประมาณ 21 ปี สตรีในเขตเมืองสมรสเมื่ออายุ 22 ปี ส่วนชายใน

¹Lloyd Saxton, The Individual Marriage, and The Family, p.237.

²Gudmund Hernes, "The Process of Entry into First Marriage,"
American Sociological Review 37 (April 1972): 173.

³Edwin D. Driver, Differential Fertility in India (Princeton:
Princeton University Press, 1962): 61.

⁴พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ และวิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ, ภาวะการเจริญพันธุ์และการ
วางแผนครอบครัวของสตรีไทยในเขตชนบทและเขตเมืองของประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร:
หน่วยผลิตเอกสาร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 6.

เขตชนบทสมรสเมื่ออายุโดยเฉลี่ย 25 ปี ชายในเขตเมืองสมรสช้ากว่าชายในเขตชนบท 3-4 ปี"¹ จากข้อมูลสำมะโนประชากรของไทย พ.ศ.2513 พบว่าสตรีไทยที่มีอายุระหว่าง 45-49 ปีเกือบทุกคนเคยสมรสแล้ว นั่นคือร้อยละ 97 เป็นผู้ที่เคยสมรส และอีกร้อยละ 3 ยังคงเป็นโสด²

การศึกษาก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้แนวโน้มของการสมรสเกิดความแตกต่างกัน Ira Rosenwaike ได้ทำการศึกษาในสหรัฐอเมริกาพบว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้อายุการแต่งงานต่างกัน³ Alan E. Bayer ก็ได้ศึกษาจากนักศึกษาระดับเตรียมอุดมศึกษาทั้งชายหญิง พบว่าการศึกษามีผลทำให้เกิดความแตกต่างในการแต่งงาน⁴ ในประเทศไทย สมหมาย วันสอน ได้ศึกษาพบว่าเมื่อระดับการศึกษาสูงขึ้นอายุแรกสมรสก็เพิ่มขึ้นด้วย โดยปรากฏว่าประชากรที่สำเร็จการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ขึ้นไปสมรสเมื่ออายุ 24.6 ปี กลุ่มประชากรที่ได้รับการศึกษาระหว่างชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สมรสเมื่ออายุ 23.6 ปี ส่วนกลุ่มประชากรที่ได้รับการศึกษาระหว่างชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 สมรสเมื่ออายุ 23.3 ปี⁵ ภัสสร ลิมานนท์ ทำการศึกษาในเรื่องเดียวกันนี้ ก็พบเช่นเดียวกันว่า

¹พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ, และสุวัทนา วิบูลย์เศรษฐ์, สรุปผลการวิจัยของโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรไทย (กรุงเทพมหานคร: หน่วยผลิตเอกสาร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 3.

²อภิชาติ จารัสถุทธิรงค์, และสุภาณี บุญประเทือง, สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2513: ภาวะเจริญพันธุ์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2521), หน้า 8.

³Ira Rosenwaike, "Factor Associated with Religious and Civil Marriage," Demography 9 (February 1972): 129.

⁴Alan E. Bayer, "Marriage Plans and Education Aspirations," American Journal Sociology 75: 239.

⁵สมหมาย วันสอน, "ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากร ที่มีอิทธิพลต่ออายุแรกสมรสของคนไทยในชนบท" หน้า 20.

การศึกษาที่มีผลต่ออายุแรกสมรส ผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงจะแต่งงานช้ากว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาน้อย¹

Klemer พบว่า นอกจากการศึกษาแล้วปัจจัยทางสังคมอื่นๆ ก็อาจจะมีผลต่อการเลือกคู่สมรส ได้แก่ ความใกล้ชิด ศาสนา เป็นต้น²

ในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มีผลให้ลักษณะความเป็นอยู่ในสังคมเปลี่ยนแปลงไปมากซึ่งจะมีผลถึงการสมรส ปรากฏว่าในสังคมอเมริกันมีแนวโน้มในการเลือกคู่สมรสกับคนต่างถิ่นมากขึ้น ทั้งนี้เพราะการติดต่อไปมาหาสู่กันสะดวกขึ้นกว่าเดิม³ สำหรับในประเทศไทย John E. de Young ศึกษาพบว่า คนหนุ่มสาวในชนบทไทยแม้จะไม่มี การถูกเนื้อต้องตัวก่อนการแต่งงาน แต่ก็สามารถเลือกคู่สมรสด้วยตนเองเพราะเขามีโอกาสจะพบปะกันที่โรงเรียน ที่ทำงาน หรือในเทศกาลประเพณีต่างๆ⁴

ก่อนการแต่งงาน ถ้าพิจารณาความแตกต่างในเรื่องประสบการณ์ด้านความรัก ระหว่างเพศชายและเพศหญิง ก็จะมี ความแตกต่างกัน จากการศึกษาพบว่า ผู้ชายมักจะมี ประสบการณ์ด้านความรักมากกว่าผู้หญิง⁵ และถ้าพิจารณาในเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศก่อนการแต่งงานระหว่างเพศชายและเพศหญิง ก็มีความแตกต่างเช่นเดียวกัน Klemer ได้ทำการศึกษาคู่สมรสจำนวน 666 คู่ พบว่าผู้ชายประมาณร้อยละ 68 และ

¹Bhassorn Limanonda, "Mate Selection and Post Nuptial Residence in Thailand" (Master's Thesis, Graduate School, Cornell University, 1976), p.19.

²Richard H. Klemer, Marriage and Family Relationship (New York: Harp & Row Publishers, 1970), p.86.

³Ibid., p.87.

⁴John E. de Young, Village Life in Modern Thailand (California: University of California Press, 1958), p.61.

⁵A. Reek, "Attitude Toward Love," Journal of Marriage and The Family 37 (November 1975): 764.

ผู้หญิงอีกประมาณร้อยละ 47 มีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนการแต่งงาน¹

สำหรับสังคมไทยสมัยก่อน ถือเป็นประเพณีว่าผู้ชายจะไม่ถูกเนื้อต้องตัวฝ่ายหญิงก่อนการแต่งงาน แม้เพียงการจับมือถือแขนก็มีความรู้สึกว่าเป็นความเสียหายอย่างร้ายแรง² ต่อมาสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงก่อนการแต่งงานก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย นายแพทย์สุพร เกิดสว่าง กล่าวว่า เด็กหนุ่มสาวสมัยนี้มีแนวโน้มที่จะมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนการแต่งงานมากขึ้น เพราะเหตุที่สังคมเปลี่ยนแปลงไป เด็กขาดที่ปรึกษาทางใจห่างเหินพ่อแม่และสังคมก็แวดล้อมไปด้วยสิ่งส่งเสริมการมอมเมา ผลร้ายที่ตามมาคือการตั้งครรภ์ก่อนการแต่งงานและการระบาดของกามโรค สิ่งแวดล้อมต่างๆทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางเพศโดยมิได้เตรียมตัวล่วงหน้า³

เกี่ยวกับการเลือกคู่สมรส สำหรับในประเทศไทยพบว่า "หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นเขตชนบทหรือเขตเมือง บอกว่าคนเลือกคู่สมรสเอง และมีความรู้สึกว่าคุณชายและคุณหญิงของตนก็ควรเลือกคู่สมรสเองด้วย"⁴ จากการศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดของบิดามารดาในเขตเมืองและชนบทที่มีต่อการเลือกคู่สมรส ปรากฏว่าบิดามารดาที่อยู่ในเขตเมืองและชนบทซึ่งมีสถานะแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งปัจจัยประชากรต่างกัน มีความคิดเห็นในเรื่องการเลือกคู่สมรสของทั้งบุตรชายหรือบุตรสาวในลักษณะที่คล้ายคลึงและใกล้เคียงกัน คือการให้บุตรเลือกคู่สมรสด้วยตัวเอง แต่ต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาด้วย⁵ ในการพิจารณาถึงเกณฑ์การเลือกคู่สมรสของชาวจีนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ-

¹Richard H. Klemer, Marriage and Family Relationship, p.137.

²John E. de Young, Village Life in Modern Thailand, p.61.

³สุพร เกิดสว่าง, "หนุ่มสาวสมัยนี้," สยามรัฐ (17 ธันวาคม 2520): 3.

⁴พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ และสุวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ์, สรุปผลการวิจัยของโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรไทย, หน้า 6.

⁵ภัสสร สิมานนท์, "การเปรียบเทียบทัศนคติของบิดามารดาในเขตเมืองและเขตชนบทที่มีต่อการเลือกคู่ และการตั้งครีวเรือนภายหลังการสมรสของบุตร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516), หน้า 136.

ธนบุรีพบว่า ชาวจีนนิยมเลือกคู่สมรสที่มีการศึกษาสูงเป็นอันดับแรก รองลงไปที่ฐานะทางเศรษฐกิจและความสวยงาม¹ และในส่วนที่เกี่ยวกับการตั้งครีวเรือนภายหลังการสมรส ภัสสร ลิมานนท์ ได้ทำการศึกษาพบว่า ทั้งบุตรชายและบุตรสาวส่วนใหญ่ปีติามารคามากจะตามใจบุตรในการตั้งครีวเรือนภายหลังการสมรสว่าจะอยู่ที่ไหนก็ได้²

ทะเบียนสมรส เป็นสิ่งที่ทำให้การสมรสถูกต้องตามกฎหมาย สำหรับในประเทศไทยเริ่มมีการจดทะเบียนสมรสเมื่อประมาณ พ.ศ. 2478 ซึ่งคู่สมรสจะจดทะเบียนที่ว่าการอำเภอ แต่เป็นเพียงบางคูเท่านั้น และในชนบทที่ห่างไกลออกไปแทบจะไม่มีการจดทะเบียนสมรส³

พิธีสมรส เกือบทุกชาติถือเป็นประเพณีสำคัญ ในทางพุทธศาสนาจะมีประเพณีทำบุญตักบาตรด้วย นอกจากนั้นอาจจะมีขั้นตอนอื่นๆ คือ การสู่ขอ การหมั้น การแต่งงาน ซึ่งต้องถูกข่มขามในทางโหราศาสตร์อีกด้วยจึงจะเป็นมงคล⁴ การมงคลรายใดผู้ปกครองทั้งสองฝ่ายกำหนดตกลงจะให้แต่งงานกันแล้ว ก็ให้เข้าแก่ทั้งสองฝ่ายพูดจากันกำหนดทุนสินสอดและห่อขันหมากผ้าไหว้ตามสมควรแก่ตระกูล⁵ การแต่งงานของไทยถึงปีติามารคาจะเต็มใจยอมยกบุตรสาวให้ก็ต้องขอ วัน เดือน ปี ของผู้ชายที่จะมาเป็นเขมาให้โหรตรวจดวงชะตาราศีกับบุตรสาว⁶ หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ศิสกุล กล่าวไว้ว่า "ที่ถูกผู้ชายควรจะคิดถึง

¹Boonsanong Punyodyana, Chinese-Thai Differential Assimilation in Bangkok (Ithaca: Cornell University, 1971), p.56.

²ภัสสร ลิมานนท์, "การเปรียบเทียบทัศนคติของปีติามารคาในเขตเมืองและเขตชนบทที่มีต่อการเลือกคู่ และการตั้งครีวเรือนภายหลังการสมรสของบุตร" หน้า 58.

³John E. de Young, Village Life in Modern Thailand, p.60.

⁴แปลก สนธิรักษ์, พิธีกรรมและประเพณี (พระนคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2514), หน้า 149.

⁵กรมศิลปากร, ลัทธิธรรมเนียมต่างๆ (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรบริกา, 2515), 1: 113.

⁶เรื่องเดียวกัน, หน้า 112.

การแต่งงานภายหลังเมื่อได้บวชเรียนแล้ว เพราะเป็นเวลาที่ได้เรียนรู้มนุษยธรรมแล้วตาม
ทางที่ชอบ"¹

ทางค่านประชากร

ปัจจัยค่านประชากรเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการสมรส ลักษณะที่สำคัญได้แก่
เพศ อายุ จำนวนพี่น้อง เป็นต้น โดยเฉพาะปัจจัยทางเพศมีความสำคัญมากที่เกี่ยวข้อง มีการ
ศึกษาพบว่า ในสังคมใดจำนวนผู้ชายและผู้หญิงไม่สมดุลกัน จะทำให้เกิดภาวะจำยอมใน
การแต่งงาน² จากลักษณะดังกล่าวทำให้เกิดแบบแผนการสมรสที่แตกต่างกัน 2 ประเภท
คือ การมีคู่สมรสคนเดียวและการมีคู่สมรสหลายคน สำหรับการมีคู่สมรสหลายคนนั้นอาจจะ
แยกเป็นชายมีภรรยาหลายคน และหญิงมีสามีหลายคน³

มักจะปรากฏเป็นที่นิยมกันโดยทั่วไปว่าผู้ชายจะสมรสช้ากว่าผู้หญิง ซึ่งเรื่องนี้
Donal S. Aker ได้ศึกษาพบว่า คู่สมรสที่แต่งงานกันเพศหญิงจะแต่งงานเร็วกว่าเพศชาย⁴
จากการศึกษาที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จากตัวอย่างที่สำรวจพบว่า ภรรยามีอายุน้อย
กว่าสามีโดยทั่วไปเฉลี่ย 3.5 ปี⁵ Brendan M. Walsh ได้ศึกษาเรื่องความแตกต่างของ
อายุระหว่างสามีกับภรรยาพบว่า อายุของสามีและภรรยามักจะแตกต่างกันไม่เกิน 5 ปี⁶

¹ม.จ. พูนพิศมัย คีตกุล, ประเพณีไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โพธิ์สามต้น-
การพิมพ์, 2517), หน้า 34.

²H.V. Muhsem, "Marriage Squeeze," Demography 2 (May 1965): 291.

³เกษม อุทยานิน, สังคมวิทยา (พระนคร: โรงพิมพ์สมาคมนักสังคมศาสตร์แห่ง-
ประเทศไทย, 2505), หน้า 161.

⁴Donal S. Aker, "On Measuring The Marriage Squeeze," Demography 4
(May 1967): 907.

⁵Institute of Population Studies, The Potharam Study 1964-1966
(Bangkok: Thai Baeb Rien Press, 1971), p.19.

⁶Brendan M. Walsh, "Trend in Age at Marriage in Postwar Ireland,"
Demography 9 (May 1972): 187.

อัตราการสมรสก็ได้รับผลกระทบเรื่องอายุ จากการศึกษาพบว่าสตรีไทยในกลุ่มอายุ 20-30 ปีจะมีอัตราการสมรสมากกว่ากลุ่มอื่น โดยพิจารณาจากรายงานปี 2503 เกี่ยวกับอัตราการสมรส ปรากฏว่าประชากรในกลุ่มอายุ 20-24 ปีจะทำการสมรสประมาณร้อยละ 75 และร้อยละ 80 ในกลุ่มอายุ 25-29 ปี¹ และมีการศึกษาในประเทศไทย โดย แดงจรัส สุขะนิวัตต์ พบว่าระหว่างปี พ.ศ.2490-2503 อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่เคยสมรสแล้วลดลงเป็นจำนวนร้อยละที่มีระดับสูงกว่าในระหว่างปี พ.ศ.2480-2490 ถึงแม้จะมีบางจังหวัดที่มีอัตราส่วนร้อยละดังกล่าวเพิ่มขึ้นก็ตาม แสดงว่าในระยะหลังนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจัยการสมรสในหมู่สตรีไทยในจังหวัดต่างๆ ที่ราชอาณาจักรมากขึ้น²

จำนวนพี่น้องหรือจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เชื่อว่ามีอิทธิพลต่อการสมรส เกี่ยวกับเรื่องนี้ สมหมาย วันสอน ได้ศึกษาพบว่าครัวเรือนที่มีจำนวนคนอาศัยอยู่มาก ผู้ชายจะสมรสอายุต่ำกว่าครัวเรือนที่มีคนอาศัยอยู่จำนวนน้อย กล่าวคือ "ครอบครัวที่มีสมาชิกเกิน 10 คนขึ้นไปอายุแรกสมรสเท่ากับ 23.1 ส่วนครอบครัวที่มีสมาชิก 1-6 คนอายุแรกสมรสเท่ากับ 24 ปี"³ ทั้งนี้เพราะสภาพสังคมไทยในชนบท ต้องอาศัยแรงงานสมาชิกในครอบครัวเป็นหลักในการประกอบอาชีพ ครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกมากจะมีความรู้สึกว่ามีคนช่วยเหลือทำงานมากอยู่แล้ว จึงสมรสเร็วกว่าครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกน้อย

¹ธีระ สุขะวัจน์, "ภาวะการไม่มีบุตรในประเทศไทย," รายการสัมมนาทางวิชาการแห่งชาติ เรื่องประชากรของประเทศไทยครั้งที่ 3 (พระนคร: กองวิจัยสังคมศาสตร์ สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ, 2511), หน้า 241.

²แดงจรัส สุขะนิวัตต์, "ผลของการสมรสที่มีต่อการเจริญพันธุ์ในประเทศไทย พ.ศ.2480-2503" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512), หน้า 61.

³สมหมาย วันสอน, "ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรที่มีต่ออายุแรกสมรสของคนไทยในชนบท" หน้า 65.

แนวความคิดที่สำคัญในวิทยานิพนธ์

การศึกษาในครั้งนี้ ต้องการทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับแนวความคิดและทัศนคติที่มีต่อการสมรสของบุคคลกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีภูมิหลังแตกต่างกันค่อนข้างมากในด้านต่างๆ ได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพสมรส อาชีพ และระดับการศึกษา เป็นต้น แต่ได้เข้ามาทำการศึกษาดีกอาชีพในประเภทเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ โดยได้ตั้งสมมุติฐานย่อยเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยด้านต่างๆ ซึ่งเชื่อว่าปัจจัยเหล่านี้อาจยังผลให้เกิดความแตกต่างในทัศนคติของนักศึกษาโรงเรียนสารพัดช่างที่มีต่อการสมรส ดังนี้

ทางด้านเศรษฐกิจ นักศึกษาที่ปัจจุบันประกอบอาชีพและที่ยังไม่ได้ประกอบอาชีพ หรือที่ประกอบอาชีพต่างกัน เช่น รับราชการ เกษตรกร และอื่นๆ น่าจะมีความคิดเกี่ยวกับการสมรสต่างกัน

ทางด้านสังคม ระดับการศึกษาและสิ่งแวดล้อมในสังคมที่ต่างกันมีผลให้ประสบการณ์ต่างกัน ซึ่งน่าจะทำให้แนวความคิดเกี่ยวกับการสมรสแตกต่างกันด้วย โดยเฉพาะนักศึกษาที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าน่าจะลดระดับความเชื่อถือในโชคกลาง หรือลดระดับความยึดมั่นในระเบียบประเพณีและพิธีการสมรส เมื่อเปรียบเทียบกับนักศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า

ทางด้านประชากร นักศึกษาที่มีอายุ เพศ จำนวนพี่น้อง สถานภาพสมรสที่ต่างกัน น่าจะมีส่วนให้แนวความคิดเกี่ยวกับการสมรสแตกต่างกันด้วย

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาเรื่องนี้ ได้คัดเลือกเอาเฉพาะกลุ่มประชากรที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนสารพัดช่าง กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ อันเป็นโรงเรียนที่เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ เข้ารับการศึกษาโดยมีข้อจำกัดน้อยที่สุด โรงเรียนสารพัดช่างมีอยู่ทั้งหมดทั่วประเทศ 9 แห่ง ตั้งอยู่ต่างจังหวัด 5 แห่ง ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ อีก 4 แห่ง คือ โรงเรียนสารพัดช่างพระนคร โรงเรียนสารพัดช่างสีพระยา โรงเรียนสารพัดช่างธนบุรี และโรงเรียนสารพัดช่างนครหลวง โรงเรียนสารพัดช่างในเขตกรุงเทพมหานครทั้งสี่แห่งได้ถูกเลือกเป็นตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าด้วย

ประชากรที่เลือกเป็นตัวอย่างที่ใกล้เคียงกัน

การศึกษาเกี่ยวกับการสมรสมีขอบเขตกว้างๆ คือ อายุสมรส การเลือกคู่สมรส พิธีการสมรส และเรื่องอื่นๆเกี่ยวกับการสมรส เช่น การสมรสหมู่ ความสัมพันธ์ทางเพศ ก่อนการแต่งงาน เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อต้องการทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับแนวความคิดและทัศนคติของบุคคลกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีความสนใจในวิชาความรู้ประเภทเดียวกันคือวิชาช่าง แต่มีความแตกต่างกันในคุณลักษณะต่างๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. เพื่อต้องการทราบแนวความคิดและทัศนคติของนักศึกษาโรงเรียนสารพัดช่างที่มีต่อการสมรส
2. เพื่อเปรียบเทียบแนวความคิดและทัศนคติที่มีต่อการสมรส ระหว่างบุคคลซึ่งมีลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และประชากรต่างกัน
3. เพื่อต้องการทราบแนวโน้มของแบบแผนการสมรส รวมถึงผลอันอาจจะมีต่อการเจริญพันธุ์ ซึ่งอาจนำไปประกอบการพิจารณาด้านการวางแผนประชากรในอนาคต
4. เพื่อต้องการทราบว่า ทัศนคติของนักศึกษาโรงเรียนสารพัดช่างที่มีต่อการสมรส สอดคล้องกับระเบียบประเพณีการสมรสของสังคมไทยที่มีมาแต่เดิมหรือไม่ อย่างไร
5. เพื่อเป็นแนวทางและเอกสารอ้างอิง สำหรับผู้ที่สนใจศึกษาค้นคว้าต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาถึงทัศนคติที่มีต่อการสมรส ซึ่งจะช่วยให้ทราบว่า ประชากรไทยส่วนหนึ่งมีแนวความคิดต่อแบบแผนการสมรสอย่างไร รวมทั้งอาจจะได้ทราบว่าแนวโน้มของการสมรสจะเปลี่ยนแปลงหรือดำเนินไปอย่างไร ผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า นอกจากได้ทราบแนวความคิดและทัศนคติเกี่ยวกับการสมรสแล้ว ยังอาจจะเป็นประโยชน์ในการวางนโยบายเกี่ยวกับประชากรด้านการสมรสในอนาคตอีกด้วย ทางด้านกองโรงเรียน

กรมอาชีวศึกษา จะได้รับประโยชน์จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ โรงเรียนสารพัดช่างแต่ละโรงเรียนอาจจะพิจารณานำเอาเรื่อง การสมรส ครอบครัว รวมถึงการวางแผนครอบครัว อันเป็นผลจากการวิจัยครั้งนี้ เข้าไว้เป็นส่วนประกอบของหลักสูตรในรายวิชาบางวิชา ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่มีโอกาสเรียนรู้ อีกทั้งจะช่วยเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการ ขยายขอบเขตความสนใจด้านประชากรศาสตร์ให้กว้างขวางออกไป และอาจจะเป็นเอกสารอ้างอิงสำหรับผู้สนใจจะศึกษาเกี่ยวกับการสมรสในอนาคตอีกด้วย

คำจำกัดความในวิทยานิพนธ์

การแต่งงาน	หมายถึง การแต่งงานครั้งแรกในชีวิตจะโดยการจดทะเบียนสมรสหรือไม่ก็ตาม
นักศึกษา	หมายถึง นักศึกษาที่กำลังเรียนในโรงเรียนสารพัดช่างในเขตกรุงเทพมหานครทั้ง 4 แห่ง ในปีที่มีการวิจัย
คู่สมรส	หมายถึง ชายหญิงที่จะอยู่หรืออยู่ร่วมกันในลักษณะสามีภรรยา ภายหลังจากการแต่งงาน
ภูมิลำเนาคู่สมรส	หมายถึง สถานที่เกิดและที่อยู่อาศัยดั้งเดิมของคู่สมรส
ความสัมพันธ์ทางเพศ	หมายถึง ความสัมพันธ์ของชายหญิงแบบคู่สาวก่อนการแต่งงาน
การถูกข่มขาม	หมายถึง การถูกข่มขามเพื่อหาวันมงคลสำหรับการสมรส รวมถึงการตรวจดวงชะตาของคู่สมรส